

'50 JAAR THEATER'

Godfried Beumers (1952)

Foto: Carlo ter Ellen

MIJN EERSTE PASSIE (1952 – 1972)

Vanaf de allereerste voorstelling die ik als jochie van een jaar of zes zag in de Enschedese Twentse Schouwburg, 'Assepoester' door Anneke Elro's Sprookjestoneel, was ik gegrepen door de betoverende werking van het theatervak: het bleek mogelijk een wereld te tonen die in de dagelijkse werkelijkheid niet bestond.

Een door mijn oudere broer gemaakte poppenkast werd mijn eerste podium. Als kind en puber bespeelde ik niet alleen hand- en stokpoppen, maar ook marionetten. Bekende sprookjes als 'Het vrouwtje van Stavoren', 'Het meisje met de zwavelstokjes', 'De nieuwe kleren van de keizer' en 'De kleine zeemeermin', maar ook minder bekende verhalen als 'Het bruidskleed van Genoveva', 'Amahl en de nachtelijke bezoekers', en 'Wan Fu Wan' (mijn eerste opera, opgenomen vanaf de radio - ik had er al poppen en decors voor gemaakt maar voerde die nooit op want ik kwam vele handen te kort!) speelde ik meestal enkel en alleen voor mezelf en zelden voor publiek. De magie was er nooit minder om!

Als knaap van een jaar of twaalf zong ik met ons jongenskoor in zowel de 'Matthäus Passion' van Bach, alsook in het oratorium 'Als de dag van gisteren' op zeer moderne muziek van de Nederlandse componist Otto Ketting. Hoe verschillend ook, beide muzieksoorten maakten een onuitwisbare indruk op me. Toen ik vervolgens ook nog kennismakte met 'De parelvisser' en 'Carmen' van Georges Bizet, verloor ik voorgoed ook mijn hart aan opera.

Als bijna zeventienjarige knaap speelde ik, met behulp van andere enthousiastelingen, een zelf geschreven 'Hedendaagse passie' in een kerk, met poppen, acteurs en een muzikant. Het zorgde voor een korte nabeschouwing in een regionale krant, en al werd snel gevolgd door mijn eerste grote interview met als pakkende kop 'Godfried Beumers leeft zijn wereld op zolder'.

Tijdens het tweede jaar van mijn studie aan de Nijmeegse HBO de Kopse Hof (1971 – 1975) kreeg ik al snel de kans om, opnieuw in Enschede, cursussen poppenspel te geven aan leerkrachten van kleuter- en lager onderwijs, alsook om voor diezelfde doelgroep solovoorstellingen te ontwikkelen. In 1972 speelde ik 'De kleine prins' van Antoine de Saint-Exupéry met naast mij een tweede poppenspeler, een acteur en een muzikant. De uitvoering van dit stuk, bij de heropening van het bloedmooie theater Concordia aan de Markt in Enschede, beschouw ik nu als de start van mijn grootste droom: van mijn passie mijn vak maken!

THEATERMAKEN IS EEN ECHT VAK (1972 – 1985)

Maar, eerlijk is eerlijk, niet de 'Kleine prins', maar juist die cursussen poppenspel en mijn eerste 'professionele' voorstellingen (ik werd er namelijk voor betaald!) boden kans om mijn artistieke vleugels uit te slaan met drie solo's, speciaal gemaakt voor kinderen van 4 tot 8 jaar: 'Broertjes groeien op de maan', 'Poes is dood' en 'Dingen doen'. In drie jaar tijd speelde ik ze vele honderden keren. Per trein, streekbus en taxi toerde ik door Nederland en Vlaanderen. Al mijn attributen, inclusief een klein theaterscherm, pasten in één supergrote schoudertas.

Omstreeks 1976 richtte ik, samen met collega Yvon Hofer-Boderie, het Enschedees Pop en Spel Kollektief op. In enkele jaren tijd groeiden we uit tot een kleine, maar hecht samenwerkende theatergroep die zo'n 250 tot 300 voorstellingen per jaar speelde. Wij zochten het publiek op, in plaats van dat dit naar het theater kwam. Met een minimum aan attributen speelden we onze voorstellingen in gymlokalen, aula's en buurthuizen.

Samen met Yvon maakte ik vier voorstellingen: 'Mams, je moet op je knieën gaan zitten', 'Ik heb een schoen die blaft', 'Onze juf wordt melkboer' en 'Als je oud bent kun je lachen'. De twee hoofdpersonen waren telkens Jopie - een meisje van een jaar of zes - en haar lievelingsbeer Bruin. Samen beleefden ze avonturen die direct aansloten op de dagelijkse leef- en belevingswereld van ons jonge publiek, waarbij wij altijd partij trokken voor de kinderen.

Met diezelfde Jopie en Bruin in de hoofdrollen, maakten we voor de NCRV een succesvol ontvangen kinderserie, 'Appelmoes met taartjes' (1982/'83). Het eerste seizoen tekende Jelle van Doornik voor de regie en voor het tweede Frits Butzelaar. Voor deze populair geworden serie maakte ik niet alleen een dertigtal poppen, maar schreef er, veelal samen met Yvon, ook een fors deel van de teksten voor. Enkele afleveringen werden ingezonden naar grote tv-festivals in en buiten Europa. 'Een opoe die vliegt' kreeg een eervolle vermelding in Japan.

In 1977 bood theater Concordia Enschede mij de kans om als assistent-regisseur samen te werken met regisseuse AnneMarie Prins in een van haar befaamde Brecht producties: 'Mahagonny'. De samenwerking werd een jaar later voortgezet door Prins te vragen voor de regie van 'Bergen verzetten', een muzikale vertelling met acteurs en poppen, gebaseerd op een Chinees volkssprookje: 'Hoe Yu Kong de bergen verzette'. Ook al werd de voorstelling matig ontvangen door de pers ('Veranderen blijkt vooral vermoeiend!') en helaas slechts enkele keren gespeeld, voor mijn artistieke ontwikkeling was deze samenwerking met de roemruchte regisseuse van essentieel belang.

Vrijwel alles wat ik later gebruikte binnen mijn werk, als speler én als regisseur, heb ik van haar geleerd. Prins werkte vooral vanuit een Brechtiaanse theateropvatting: het tonen van niet-psychologische personages binnen heersende structuren. Goddank was ze daar niet dogmatisch in, en haar ongebreidelde fantasie en wijze van opjatten was zeer inspirerend. Mijn aanvankelijke haat-liefde verhouding met Brecht en zijn opvattingen over het epische

theater evolueerde in deze jaren tot een langdurige liefdesrelatie met diens werk en theateropvattingen.

Een studiereis, in de zomer van 1982, voerde naar de Verenigde Staten en Canada, waar ik bij de Indiaanse Iroquoi en Hopi volkeren inspiratie opdeed voor enkele nieuwe voorstellingen.

Daardoor geïnspireerd creëerde ik, samen met tegenspeler Fred Hofer, voor het basisonderwijs allereerst 'Je naam moet je verdienen', gebaseerd op de vertelling 'Hoe Jongen zijn naam verdiende' van de Noord-Amerikaanse schrijver Graig Strete. Vervolgens maakte ik voor middelbare scholieren en volwassenen de solo 'Indianenverhalen', waarin ik mijn ervaringen van die fascinerende reis als uitgangspunt nam.

Tenslotte maakte ik ook nog een fototentoonstelling over deze studiereis.

In de drie op deze reis volgende jaren bemerkte ik steeds meer dat mijn theaterwerk bij dit Kollektief zijn langste tijd had gehad: we waren uit elkaar gegroeid. Langzaam maar zeker werd het dus tijd om mijn koers te verleggen!

HET LEVEN VERANDERT VANZELF (1983 – 1992)

Fulltime werken binnen het theatervak was me inmiddels te intensief geworden, de jarenlange zeer intensieve samenwerking binnen het Kollektief liet diepe en pijnlijke sporen na, en het spelen van voorstellingen – hoe dierbaar ook –, werd me te anoniem: je speelt en vertrekt en dat is dat.

Na mijn allereerst gedeeltelijke vertrek bij het Pop en spel Kollektief besloot ik om nog maar twee à drie dagen per week op te treden met solovoorstellingen. Nog steeds als lid van dit gezelschap ontwikkelde ik 'Doktertje spelen', over het soms bange verblijf van een jongetje in het ziekenhuis, en 'De nachtegaal', gebaseerd op een van mijn favoriete sprookjes van Hans Christian Andersen. Daarin leerde een stervende keizer het verschil kennen tussen kunstmatige en natuurlijke werkelijkheid.

Ook maakten we als Kollektief, samen met de schrijver Karel Eijkman nog een televisiespel in het kader van de nationale Vredesweek: "Alle draken de wereld uit". Het werd een speelse invulling van het thema 'Alle kernwapens de wereld uit'.

Een parttime baan als creatief therapeut binnen een revalidatiecentrum, bleek in eerste instantie een waardevolle aanvulling op mijn werk als theatermaker: niet mijn voorstellingen, maar het – door ziekte of ongeval geknakte – levensverhaal van mijn cliënten stond centraal. Langere tijd kon ik één op een met hen werken en samen zochten we, spelend en tekenend, naar manieren om meer inzicht in en meer grip te krijgen op hun eigen leven.

Ik ontwikkelde me dus tevens tot creatief therapeut drama en beeldend, volgde zeer waardevolle workshops bij de befaamde psychiater Elisabeth Kübler-Ross en Alida Gersie, die dramatherapeute was. Bij de Amerikaanse psychotherapeut Gregg Furth volgde ik jarenlang intensieve trainingen. Bij hem specialiseerde ik me vooral in het werken met spontaan gemaakte tekeningen en narratieve technieken binnen de therapeutische praktijk.

Vanaf de vroege negentiger jaren nam ik – samen met huisarts en analytisch tekentherapeute Inger van Lamoen – een steeds groter deel van Furth 's werk in Nederland over. Medio 2008 beëindigden Inger en ik, na vele workshops en door haar pensioen, onze samenwerking.

Binnen het nieuw opgerichte Theater Kwan ontwikkelde ik mij steeds meer tot verteller, solopoppenspeler en acteur, zanger en regisseur. Mijn eerste solo voor volwassenen was 'Bij volle maan', een voorstelling met onder meer een ooggetuigenverslag van de atoombom op

Hiroshima, een onheilspellend visioen van een oude Indiaanse vrouw - 'Zuster Maan drupt bloed' - en 'De geboorte van de speelman'.

Die laatste monoloog was van de door mij bewonderde Italiaanse theatermaker en schrijver Dario Fo. Hij zou, net als Brecht, een grote invloed blijven houden op mijn werk als theatermaker.

'Bij volle maan' werd al snel gevolgd door de jeugdvoorstelling 'De zeven wonderlijke werelden van Kalo Dant'. Een jongen verdwaalt tussen het wasgoed in de tuin, en beleeft als Kalo Dant – een Sinti jongen, een 'zigeuner' – avonturen in een in eerste instantie angstaanjagende sprookjeswereld. Daarin weet hij langzaam zijn weg naar meer zelfstandigheid te vinden. Conservatoriumstudent Wim Beunders werd door mij uitgedaagd om een aantal liedjes op muziek te zetten, iets wat hij nooit eerder had gedaan maar dolgraag wilde. Het werd een samenwerking voor jaren! 'Kalo Dant' bleek exemplarisch te zijn voor de nieuwe richting waarin ik begon te werken: verhalend theater met muziek.

Voor de daarop volgende voorstelling 'De oerkoets' (1988) - een verhaal over de vriendschap tussen twee jongens dat zich afspeelt in een wereld na een alles vernietigende ramp - werkte ik maandenlang met mimograaf Lis van der Kleij, om met name mijn lichaamstaal verder te ontwikkelen. Dit leidde tot een zo goed als tekstloze voorstelling met muziek van de Nijmeegse componist Pip van Steen.

Pip componeerde ook voor 'Martientje moeilijk' (1989), een musical waarin een meisje op zoek gaat naar manieren om zich wat meer los te maken van haar vader, die na zijn scheiding niet goed meer weet hoe hij haar moet opvoeden. Speciaal voor Betty Vermeulen, voormalig zangeres bij de destijds zeer populaire popgroep Teach-in, schreef ik deze minimusical voor twee spelers. Bijna twee jaar toerden we samen door het land. Daarna was Betty steeds vaker te zien in steeds grotere rollen in musicals, zowel in binnen- als buitenland.

Daarna volgde 'Saga' (1989), een solovoortelling, waarin naast een archaisch verhaal, gebaseerd op Twentse volksverhalen en fragmenten uit de Edda, met name de taal van het theater – literaire teksten, visuele vormgeving, licht en muziek - essentieel waren. Mijn gemaskerd personage, zich bewegend in een groot decor, bespeelde ook nog een achttal poppen, Wim Beunders componeerde onder meer een ruim zeven minuten durende solo voor fagot die klonk als een immense massa kruierend ijs, tv-regisseur Frits Butzelaar regisseerde de in fysiek opzicht loodzware voorstelling, en met een door Winfried Schulz gebouwd lichtstelsel werd 'Saga', naar een lichtontwerp van Lydia Verheij, alleen van opzij en vanuit de coulissen belicht.

In de loop van dat seizoen bleek mijn fijne motoriek, door een als kind opgelopen kinderverlamming, dusdanig verstoord dat ik moest besluiten te stoppen met poppenspel.

NOG EEN LIEFDE – SINDS 1985

Intussen had ik nog een nieuwe liefde ontdekt: de regie. In 1985 richtten Wim Beunders, Gert-Jan ten Thij – ook musicus – en ik MuziekTheater Lef op. Mijn rol was die van regisseur, vertaler en vormgever van zowel decors als kostuums. Met (vooral) amateurzangers en (vooral) jonge beroepsmusici realiseerden we twee kleine operaproducties, te weten: het fameuze 'kleine Mahagonny' (1985) van Bertolt Brecht en Kurt Weill, over geld als enige levensvoorwaarde, en 'Le rossignol' (1986), ook weer gebaseerd op 'De Chinese nachtegaal' van Andersen op muziek van Igor Stravinsky. Beide werden bijzonder positief ontvangen. In 1987 volgde de kleinschalige musical en publiekslieveling 'Zoete liefdeswaan' (1987), losjes gebaseerd op Fellini 's briljante film '8 ½', handelend over een regisseur met een forse

midlifecrisis, zijn loyale echtgenote en drie verrukkelijke minnaressen, samengesteld uit bestaand en – waar nodig – door mij vertaald musicalrepertoire.

Nog steeds werkte ik vol enthousiasme als creatief therapeut in deeltijd en daarnaast als toneel-/poppenspeler en als regisseur. Opera-, musical-, poppen- en toneelvoorstellingen die ik regisseerde, vergrootten niet alleen mijn regisseurskwaliteiten, maar vooral mijn inzichten in en liefde voor opera en muziektheater. Ook maakte ik uitstapjes naar het mij al vertrouwde poppentheater, en naar het voor mij veel minder bekende terrein van mime, beweging en dans. Dat laatste vooral door het regisseren van de voorstellingen ‘Emmers’ en ‘Kist’ voor peuters van de Amsterdamse mimespeler Gérard Pillen. In beide producties stond de dagelijkse leef- en belevingswereld van peuters vanzelfsprekend centraal.

Begin jaren ‘90 eiste al dit intensieve werk natuurlijk toch zijn tol. Als baby had ik kinderverlamming gehad, nu begonnen de restverschijnselen langzaam maar zeker steeds meer energie op te slokken. Hoeveel rust ik ook nam, ik bleef oververmoeid. Bewegen, laat staan werken, kostte me steeds meer energie en moeite. In totaal was ik ruim een jaar ziek voordat ze de oorzaak vonden: ik leed aan het zogenaamde postpoliosyndroom. Opnieuw moest ik rigoureuze keuzes maken.

Een technicus die in die jaren met mij werkte zei dat ik toch geen bus vol licht en geluid, decors, kostuums, poppen en maskers nodig had om een verhaal te vertellen: ‘Jij gaat gewoon op een kruk zitten en vertelt, klaar!’ Een nieuwe uitdaging met verstrekkende gevolgen.

Mijn werk als therapeut zei ik – bedroefd én opgelucht – vaarwel en koos voor mijn eerste liefde: het theater. Maar dan wel op deeltijdbasis!

EEN NIEUW THEATERINITIATIEF – 1992

In 1992 zag Theaterinitiatief Venetië en Omstreken het licht. Met een zakelijk leider aan mijn zijde zou ik niet alleen solovoorstellingen spelen, ook zouden we voor anderen voorstellingen produceren.

In dit jaar vierde ik mijn twintigjarig theaterjubileum met een dubbelprogramma: Allereerst was er ‘L’Histoire du Soldat’ van Igor Stravinsky dat ik in 1989 al in een theatrale versie had gespeeld, ook toen met het Valerius Ensemble onder leiding van de Italiaanse dirigent Gabriele Bellini. Daarnaast had ik, samen met Wim Beunders ‘De vioolbouwer van Venetië’, een voorstelling in de stijl van de Commedia dell’Arte ontwikkeld. Beunders schreef prachtige muziek voor dezelfde instrumenten die Stravinsky gebruikte voor zijn ‘Geschiedenis van de soldaat’, en voegde een cello toe. In beide producties stond de bedwelmende betovering door een muziekinstrument centraal. Bij Stravinsky’s viool leidde dat tot vernietiging, bij Beunders’ cello tot transformatie van de hoofdpersoon.

In hetzelfde jaar werden we gevraagd om de allergrootste klus die we ooit klaarden te gaan produceren: de volledige Artistieke en financiële realisering van de scenische uitvoering van ‘Noye ’s Fludde’, een opera van Benjamin Britten, die we met een ploeg van ruim 250 medewerkers zouden realiseren.

In het Enschedese Muziekcentrum nam het publiek plaats op het podium, terwijl de zaal was omgetoverd tot orkestbak én speelvlak: een enorme kijkdoos van zo’n 20x20x40 meter. Een koor van bijna honderdvijftig kinderen en pubers, een immens orkest, figuranten en solisten vorm gaven aan het oudtestamentische verhaal ‘De ark van Noah’. Vuurspuwers, acrobaten, solisten en figuranten die – samen met Mevrouw God – aan dikke touwen vanuit

de 20 meter hoge nok naar beneden kwamen, honderden kostuums, hoge stellages, indrukwekkende hoeveelheden spots, rookmachines, niets was te gek.

Willem Wilmink vertaalde de oorspronkelijk archaische middeleeuwse tekst in simpel alledaags, goed zingbaar en doeltreffend Nederlands.

‘Een flinke zondvloed’ ontlokte aan deze Enschedese dichter de kreet ‘Nou hebb wie oons eig’n Broadway’, terwijl een regionale krant kopte met ‘Het wonder van Enschede’!

Voor ‘Een flinke zondvloed’ hadden we samenwerking gezocht met afdeling scenografie van de Enschedese kunstacademie AKI. Van 1992 tot en met 1995 bleef ik daar vervolgens als gastdocent aan verbonden. Toen een van mijn studenten, Nick Slot, prachtige Commedia dell’Arte theatermaskers bleek te kunnen maken, verloor ik mijn hart definitief aan die verrukkelijke speelstijl. In deze traditie regisseerde ik, met behulp van vele door die student gemaakte maskers, bewerkingen van ‘Moeder Courage’ en ‘De Kaukasische krijtkring, beide van de door mij nog steeds hogelijk bewonderde Bertolt Brecht.

In 1996 initieerde en produceerde Venetië en Omstreken voor de NVIH-COC in het kader van hun 50-jarig bestaan zowel het klein oratorium ‘Een eigen Hooglied’, over de liefde tussen seksegenoten, wederom gecomponeerd door Wim Beunders en ook nu op teksten van Willem Wilmink. Ook regisseerde ik een theateraal verhalenprogramma over alle mogelijke aspecten rond homoseksualiteit onder de titel ‘Ieder mens is een verhaal’. In dit programma vertelde een achttal spelers over hun ervaringen rondom homoseksualiteit. De productie, gebaseerd op interviews met de spelers, werd met video opgenomen en voor mijn archief overgezet op DVD.

Daarnaast maakte ik in opdracht van instellingen en organisaties meerdere gelegenheidsprogramma’s, zoals ‘Kras in het hoofd, kras in het hart’ (1998) en ‘Levenswater’ (2000), voor symposia en congressen over de kwaliteit van de gezondheidszorg.

WERKEN MET TOPAMATEURS – SINDS 1993

Ergens in 1992 ging op een vrije middag de telefoon. Of ik diezelfde avond de integrale verdedigingsrede van Socrates – een tekst van ruim dertig bladzijden – kon voordragen voor een uitverkochte theaterzaal. Die tekst was namelijk uitgangspunt voor een twee dagen durend congres, maar een befaamd Vlaamse acteur die had toegezegd, liet op het laatste moment verstek gaan. Ik nam de uitdaging aan.

Na afloop vroeg iemand mij of ik hem kon helpen: de amateurtheatergroep waarin hij speelde, zocht voor hun zeer talige en literaire stukken een regisseur. Zo kwam het dat ik tussen 1994 en 2000 meerdere stukken regisseerde bij Theatergroep Echo in Zutphen: ‘De tijd en het vertrek’ van Botho Strauss, een collage van gedichten van onder meer Judith Herzberg, ‘De toneelmaker’ van Thomas Bernard, ‘Wachten op Godot’ van Samuel Becket en ‘Zog’ van Peer Wittenbols. Grote literaire teksten van schrijvers van groot formaat.

Ruim zes vruchtbare werkjaren stonden in het teken van het onderzoeken en regisseren van modern teksttheater voor volwassenen. Met deze toegewijde en bekwame spelers werkte ik aan het verder ontwikkelen van mijn regiekwaliteiten.

Daarom ook volgde ik in 1998 en ‘99 pittige cursussen bij de Vlaamse Micheline Vanderpoel en Jos Houben: ‘Spelen met maskers’ en ‘Theaterregie’. Hier maakte ik kennis met de Feldenkrais-techniek, een intensieve fysieke werkwijze, bij uitstek geschikt om bij maskerspel en muziektheater te gebruiken. Een gouden greep. Zoveel nieuwe methodes en spelvormen!

Naar aanleiding van de vuurwerkramp die Enschede op 13 mei 2000 trof, regisseerde ik 'Oedipus – het verhaal van een stad' van Hugo Claus. Hij had als bewerker van die tragedie de ramp die Thebe trof gevat in beelden van vuur. Een passend beeld voor de door vuurwerk getroffen volkswijk in mijn woonplaats. Een strak geregisseerde voorstelling met kostuums van Rien Bekkers werd avond aan avond gespeeld op een schitterende museale locatie aan de rand van het rampgebied, voor telkens weer een bomvolle zaal met vooral getroffen buurtbewoners.

In de eerste maanden na die ramp schreef ik vijftien liedteksten voor wat een groots werk zou worden voor gemengd koor, orkest en soliste: 'O grote dag, zo bitter en zo mateloos - een Enschedees requiem'. Daarbij baseerde ik me op ooggetuigenverslagen van direct getroffen en uit mijn zo vreselijk getroffen wijk en vriendenkring. Dit Requiem werd indrukwekkend op muziek gezet door, alweer, Wim Beunders en beleefde tijdens de herdenkingsweek in 2001 zijn première. In 2010, precies tien jaar na de ramp, bleek dit oratorium nog steeds een verpletterende én troost brengende kracht te hebben.

In 2002 realiseerde ik – samen met enkele beeldend kunstenaars, een filmmaakster en een musicus – het theaterproject 'Honderd woorden'. We werkten op basis van improvisaties met een groep jongeren tussen 14 en 18 jaar, die allen op de een of andere manier de ramp van nabij hadden meegemaakt. Opnieuw werden de indringende uitvoeringen vooral bezocht door direct getroffen en hun vrienden.

STEEDS MEER MUZIEK – VANAF 1998

Vanaf de vroege jaren '90 profileerde ik me op het podium steeds meer als verhalenverteller, met repertoire dat voornamelijk bestond uit (eigen bewerkingen van) volksverhalen en sprookjes uit alle windstreken. Met meestal alleen maar een kruk, en soms een paar attributen.

Medio 1998 maakte ik kennis met klarinettist Auke Reuvers en accordeonist Nico-Jan Beckers die waren gevraagd om voor de Hengelose Muziekschool een tiental schoolconcerten te verzorgen om jeugdig publiek kennis te laten maken met muziek. Zelf hadden ze al repertoire uitgekozen van Bela Bartok en dat bewerkt voor hun instrumenten. Terwijl ze me het een en ander lieten horen dacht ik vrijwel onmiddellijk aan het Russische sprookje 'Wassilissa', met daarin een grote bijrol voor de heksachtige Baba Jaga. In enkele weken tijd maakten we onze eerste gezamenlijke voorstelling. Na een succesvolle serie besloten we gezamenlijk door te gaan onder de naam 'Rood verlangen'.

Samen realiseerden we in bijna tien jaar tijd zes producties voor het basisonderwijs met naast 'Wassilissa, de mooiste', ook nog 'De liefde voor de drie sinaasappelen' ook met muziek van Bartok, 'Venetiaanse verzinsels' met muziek van Igor Stravinsky, 'Sucho en de paardenkopviool' met muziek van Modest Moussorgsky, 'Abdallah van de zee' met muziek van Manuel de Falla en 'Het prinsenkind' met muziek van Claude Debussy. In al die verhalen stond het zelfstandiger en mondiger worden van de jonge hoofdpersonen centraal.

In 2002 vierde ik mijn dertigjarig theaterjubileum met opnieuw een dubbelprogramma, te weten een concert met liedjes over 'Hoeren, matrozen en liefde' en de solovertelling 'Turandot – een onmogelijke liefde', gebaseerd op een Commedia dell'Arte verhaal en de gelijknamige opera van Giacomo Puccini.

Voor het concert vond ik zeven topmusici voor de speciaal voor mij gearrangeerde liedjes. Ik ben geen zanger, maar een acteur die op muziek verhalen vertelt. Alhoewel we het

heerlijk vonden om dat concert te realiseren, was er simpelweg geen markt voor te vinden. Het bleef dus bij twee mooie uitvoeringen. Plus een mislukte geluidsopname.

In 2003/'04 regisseerde ik voor theater Concordia te Enschede 'Passie' – een spel over de eeuwigdurende strijd tussen Goed en Kwaad, gebaseerd op verhalen uit het Oude en Nieuwe Testament. In deze productie kwamen toneel, muziek, maskerspel, zang en acrobatiek samen in een montagevoorstelling gebaseerd op het laat middeleeuwse mysteriespel 'Le mystère de la passion' van ene Arnoul Gréban, een tekst die ik in samenwerking met Jelle Koopmans van de Universiteit van Amsterdam samenstelde.

In de lente van 2004 verbleef ik in Napels, waar ik me verdiepte in de Pulcinella-figuur uit de Commedia dell'Arte. Daar kwamen de eerste schetsen voor 'Het gelogen leven van heer P' tot stand. Pulcinella is een arme knecht die als schelm overal mee weg lijkt te komen. Er waren plannen om er een groots gemonteerde productie van te maken. De financiën bleken echter een niet te nemen drempel. Ook een kleine voorstelling, samen met de jonge en getalenteerde Jord van den Brink die ik bij 'Passie' leerde kennen, kwam niet van de grond. Wel speelde 'Heer P.' nog enkele malen als solovoorstelling met behulp van simpele attributen en maskers.

Twee jaar later regisseerde ik Tri van Dinh, die ook speelde in 'Oedipus' en 'Passie', en de ook uit die laatste productie voortkomende acteur Jord van den Brink in 'Gilles en de nacht' van Hugo Claus, een geliefd toneelschrijver van mij. De indringende tekst werd een morbide en donkere visie op het mens zijn: Gilles de Rais, vriend van Jeanne d' Arc, verdedigt zich tegenover de rechtbank voor moord op bijna honderdvijftig kinderen.

Vlak na het Belgische schandaal rond kindermisbruik door Marc Dutroux, bleek de voorstelling volgens de pers bijna onverteerbaar: men moest wel 'over ijzeren zenuwen en een sterke maag bezitten om deze hartstochtelijk gemaakte hel, met weliswaar zeer getalenteerde spelers, te kunnen aanschouwen'.

EEN ANDERE STAD – 2005

Medio 2005 verliet ik Enschede, volgde de liefde, verhuisde naar Nijmegen, waar ik al gauw wortel schoot en werkte met beroepskunstenaars en amateurs binnen gezamenlijke projecten.

In het voorjaar van 2007 vertelde ik, als gast bij en begeleid door het Orkest van het Oosten onder leiding van Otto Tausk, de droom van menig verteller en acteur: 'Peter en de wolf'. Als verhaaltje misschien wat al te simpel, maar wat een belevenis om met een compleet symfonieorkest te mogen werken!

Nadat ik eind 2007 met pijn in mijn hart afscheid moest nemen van Rood Verlangen, werd ik artistiek leider van Colourful City - een multiculturele organisatie in mijn nieuwe woonplaats. Samen met spelers, muzikanten, dansers en vormgevers realiseerde ik een tweede Commedia dell'Arte versie van 'De krijtkring', gebaseerd op dat prachtig geschreven en ontroerende, bijna gelijknamige, theaterstuk van Bertolt Brecht, ditmaal echter groots opgezet.

Samen met middelbare scholieren en alleenstaande minderjarige asielzoekers werkte ik aan een theaterproductie waarin zij vertelden over hun dromen en nachtmerries, over hun toekomstperspectief. Tevens realiseerden verhalenvertelster en theatermaker Anne van Delft en ik een vertelontmoeting tussen Nijmegenaren en mensen die eindelijk, dankzij een 'generaal pardon', hun volwaardig en legaal Nederlanderschap hadden gekregen.

De première en uitvoeringen van het Colour City theaterspektakel ‘De stad, de brug en het verlangen’ (2009), over nieuwkomers in een oude stad, moest worden afgelast omdat een ernstige en levensbedreigende leverziekte, en de daaruit voortvloeiende transplantatie, me het werken voor langere tijd onmogelijk maakte.

Eerst bijna drie maanden ziek thuis. Toen vijf weken in een Gronings ziekenhuis, gevolgd door revalidatie, zowel fysiek als emotioneel en cognitief. In totaal bijna twee jaar van herstel en – opnieuw – bezinning...

EEN NIEUWE START - 2011

Over die ziekte en dat herstel schreef ik het volgens velen hallucinerende boek ‘Een hellehond van pluche’ (Meinema – 2011). In de tweede helft van dat jaar maakte ik met actrices Riet van Dorst en Monique Siebelink een verrukkelijke kerstkomedie ‘Os, Eseli en het klein dingske’.

Medio 2012 begonnen de audities voor ‘Uit liefde’. Gemaakt ter gelegenheid van alweer een theaterjubileum: veertig jaar in het vak. Op poëzieteksten van Judith Herzberg werd in deze amateurvoorstelling gespeeld, gezongen en gedanst over de liefde, jubelend en klagend, door een grote cast. De première en vijf daaropvolgende uitverkochte uitvoeringen, kregen naast veel bijval ook pittige kritiek: ‘Zijn producties zitten altijd overvol en missen vaak een sterk verhaal!’. Regies als deze dreven echter niet op een verhaal, maar op de grillige gedragingen en gevoelens van individuen.

Daarnaast vertelde ik, inmiddels hersteld, meestal zittend op een kruk en met niet veel meer dan mijn verbale en non-verbale expressie, nog steeds verhalen uit alle windstreken.

En steeds weer ging het over mensen die verandering zochten.

Eind november 2013 ging er een alweer nieuw poëzieproject in productie. Ditmaal over vervulde en onvervulde verlangens naar geborgenheid: ‘Een kus te goed’ regisseerde ik niet alleen, maar ik speelde ook mee. Een nog niet vervuld verlangen, nog één keer samen op het toneel staan om *samen* de spanningsboog van een voorstelling te maken. Drie acteurs, een zangeres, een fluitist en twee pianisten. Zittend op of staand naast een kruk. Zorgvuldig gekozen gedichten en liederen het volle pond gevend.

In 2013 voltooide ik de gedichtencyclus ‘Lente opnieuw’. Deze cyclus ging over allerlei gevoelens rond orgaandonatie en -transplantatie. De Nijmeegse componist en fluitist Pip van Steen, waar ik al vaker mee had gewerkt, kreeg de opdracht om enkele teksten op muziek te zetten. Een zangeres, twee acteurs en drie muzikanten voerden de cyclus uit op 14 juni 2014 tijdens een tweejaarlijks terugkerende herdenking, de zogenaamde ‘TransplantERENdag’. In de befaamde Grote Kerk van Naarden.

Ook werd dit programma, aangevuld met fragmenten uit mijn boek over die levensreddende transplantatie, nog uitgevoerd tijdens de landelijke Donorweek in oktober 2014. Diezelfde maand organiseerde ik op acht verschillende locaties – voor verschillende doelgroepen en telkens in een andere vorm – voorlichtingsbijeenkomsten over orgaandonatie, transplantatie en het belang van donorregistratie.

Voor de organisator van de eerder genoemde TransplantERENdag, Stichting Nationaal Donor Monument, zou ik als artistiek leider tot 2020 deze herdenkingen inhoudelijk en muzikaal vorm helpen geven.

In december 2014 realiseerden drie zangeressen van het Middeleeuws Muziekgezelschap Wronghel & Wei en ik een bijzonder kerstconcert onder de titel 'Sij's Willecomen'. Gebaseerd op fragmenten uit 'Der leeken spiegel' van de Middeleeuwse Antwerpenaar Jan van Boendale schreef en vertelde ik vier monologen over de bizarre wonderen die Jezus als kind verrichtte. Eind 2015 werd deze goed ontvangen voorstelling opnieuw meerdere keren gespeeld.

Voorts werkte ik aan vier monologen over de laatste week van Jezus' leven. Niet vanuit een devotioneel oogpunt, maar vertrekkend vanuit het eeuwigdurende gevecht tussen Goed en Kwaad.

De in totaal acht monologen heb ik één keer als solovoorstelling uitgevoerd.

Met schrijfster/actrice Nora van Dam en slagwerkers Eugène Flören en Fred van Duinhoven werkte ik aan twee korte projecten, waarin taal, klank en ritme naadloos in elkaar overliepen: 'Wit-rood' en 'Frogtime'. De eerste tekst ging over kleine kinderangsten die uit kunnen groeien tot wonderlijk volwassen gedrag. In de tweede (Engelstalige) tekst volgden we de bizarre hersenkronkels van een kikker.

Abstract en bij vlagen hilarisch theater: een exquisite Belgische bonbon voor de liefhebber.

EEN LANG GEKOESTERDE WENS - 2015

In het seizoen 2015/ 2016 ging een lang gekoesterde wens ging in vervulling. Eindelijk mocht ik, bij het Nijmeegs operakoor NOOG, 'Dido and Aeneas' van Henry Purcell regisseren.

Voor deze opera over de tot mislukken gedoemde liefde tussen Dido – koningin van de onder oorlog bijna bezwijkende stad Carthago – en oorlogsheld Aeneas, schreef Louise Broekhuijsen, die ik had leren kennen bij Theater Echo, een proloog over de angsten van de vooral oude en achtergebleven inwoners van Carthago, die met vaart en verve werd vertolkt door Annemiek Gerlag, met wie ik ook al vaker samenwerkte. Voor het slotkoor werd het voornamelijk uit oudere zangers bestaande operagezelschap aangevuld met een tiental jonge uitvoerenden, dat her en der tussen het publiek zat, en vanaf hun zitplaats mee zong: een ontroerend vaarwel voor de koningin die zichzelf doodde.

Samen met de jonge dirigent Mark Walter dreven we het koor en de solisten soms tot wanhoop met onze artistiek hoge eisen. Het eindresultaat was er wel naar: een prachtig gezongen én vormgegeven totaaltheaterbeleving die twee keer volledig was uitverkocht.

Jammer toch dat amateurproducties vaak zo'n kort leven hebben!

DE GROTE VERHALEN – SINDS 2015

Het bleek heerlijk om epische stukken toegankelijk te maken voor een hedendaags publiek.

In de zomer van 2015 kreeg ik de opdracht het oude Indiaas epos 'Ramayana – het lied van Rama' te bewerken. Na jaren de boot te hebben afgehouden, schreef ik binnen zes weken een bewerking van dit epos over liefde, oorlog en verraad. En schrijven – dat werd toen eens te meer duidelijk – werd mijn derde grote liefde.

In 2016 volgde een zeer goed ontvangen eerste uitvoering, die ik vervolgens jaarlijks speelde voor mijn opdrachtgever.

Datzelfde jaar een knisperende première in Mezrab - House of Stories in Amsterdam - van 'Het land waar de dood niet bestaat', een collagevertelling rond het thema 'angst voor sterfelijkheid'.

Intussen maakte ik een eigenzinnige en homo-erotische bewerking van het ruim drieduizend jaar oude Sumerische heldenepos Gilgamesj en diens vechtmaat en minnaar Enkidu. Daarbij baseerde ik me op verschillende vertalingen en versies van dit krachtige verhaal, waarbij ik met name getroffen werd door de poëtische oorspronkelijke teksten.

Met deze solo vierde ik mijn vijfenveertigjarig theaterjubileum. In februari 2017 werd de tachtig minuten durende vertelling voor het eerst voor een aandachtig en enthousiast publiek gespeeld. Er volgden nog vier uitvoeringen.

Het ‘Noviomagum Wind Orchestra’ (een uitstekend amateurorkest) had me intussen verzocht om een viertal korte monologen voor evenzovele composities, gebaseerd op beroemde Shakespeare teksten, te schrijven. Voor hetzelfde concert schreef ik ook nog een monoloog voor de ‘Candide Suite’ van Leonard Bernstein. Ook hier stonden de liefdesperikelen, en het zoeken naar een betere wereld door, van menig toneelpersonage centraal.

Het concert werd meerdere keren uitgevoerd, onder meer in een ondergrondse parkeergarage!

Levenspartner Paul van der Velde schreef en schilderde ‘Sundarikatha’: het verhaal van Sundari, echtgenote van Nanda, die Sundari door bedrog van zijn broer – de Boeddha – verlaat om te leven in een klooster.

Op 5 maart 2017 was er een presentatie van het boek en de ruim vijftig (!) schilderijen in het gebouw van Saswitha, opleiding voor yoga en wijsbegeerte in Bilthoven. Samen met Louise Broekhuijsen en Annemiek Gerlag verklankten we een bloemlezing uit dit boek. Ook werden twee composities van Rokus de Groot uitgevoerd door mezzo-sopraan Marieke Koster en cellist Eduard van Regteren Altena.

Intussen was het 2018. Een ander intrigerend verhaal uit een ver verleden was het oudtestamentische boek Job. De poëzie van het door mij herijkte Gilgamesj-epos deed me denken aan de bloemrijke taal van dit bijbelboek. Als puber had ik me vreselijk geërgerd aan dit verhaal over een volstrekt onschuldige en diepreligieuze Job: God sluit met een van zijn verstoten zonen, de satan, een weddenschap om te zien of deze man, Job dus, God zal blijven dienen, ook als hem alles zou worden afgenomen.

Opnieuw verdiepte ik me in de Bijbel en vele andere boeken over dit diepzinnige verhaal, dat in mijn opvatting eerder een verslag van diepe rouw leek dan een wijsheidsboek. Ruim een half jaar bestudeerde ik al die literatuur, ik schreef en schrapte, liet critici meelesen, nam adviezen ter harte, vroeg een regisseuse om het verhaal te helpen vorm geven, en speelde de monoloog meerdere keren, gesecondeerd door een zwijgende bewaker die alle gangen van mijn personage na ging en hem 24/7 leek te bewaken. Was dit God? De satan? Jobs andere ik? Een vervreemdende extra laag tijdens de optredens. Voor het publiek én voor mij!

In 2019 verscheen ‘Job – een aanklacht’ bij uitgeverij Van Warven.

Als vrome katholieke jongen was ik erg onder de indruk van het levensverhaal van Franciscus van Assisi, de man die met de vogels sprak. Met de jaren die vervlogen kreeg ik een steeds grotere hekel aan de mierzoete hagiografieën van welke heilige dan ook. Toch bleek ik in mijn boekenverzameling acht boeken over deze Italiaanse Francesco (= de Fransoos) te hebben. Toen ik, in een boek over hem uit de vroege vorige eeuw, las dat deze knaap van rijke komaf zich in diens wilde jaren graag uitdoste in gescheurde kledij, met veel kant en strikken, terwijl hij schoenen droeg met lange fallusachtige neuzen, en ik me ook nog eens herinnerde dat hij ooit beweerd had Gods dwaas op aarde te zijn, wist ik dat ik snel moest beginnen met studeren, en vervolgens met schrijven.

Ik koos drie Commedia dell'Arte personages – de opschepperige Kapitein, De Jonge Minnaar en De Bange Knecht – alsook Zuster Dood om hen in vier opeenvolgende monologen hun visie op Francesco di Assisi 's leven te vertellen.

Wederom niet gedreven door devotie maar de wens om het belang van dwaasheid en humor en de complexiteit van een bijzonder mens te onderzoeken.

EEN PANDEMIE EN EEN JUBILEUM - 2019

Helaas verhinderde de coronapandemie, die in 2019 de samenleving in een bange greep hield, de première en verdere uitvoeringen van 'Dwaas'. De wereld, ook die van kunst en cultuur, ging op slot. Net voor de eerste lockdown hadden mijn partner en ik een gesprek over mijn vijftigjarig theaterjubileum eind 2022. Wat ik van plan was om te gaan doen? Ik had nog geen enkel concreet idee!

Hij daagde me uit een theatermonoloog te schrijven over de factor 'noodzaak' in mijn werk als theatermaker: 'Jij hebt het altijd maar over waarom dit stuk schrijven? Of spelen? Of regisseren? Waarom nu? Wat is de noodzaak?' Een prikkelende vraag! Al gauw dook ik onder in vijftig productieve theaterjaren en schreef de tekst 'Noodzaak'. Een monoloog die veel te lang en omvattend bleek om in zijn geheel te kunnen spelen. Maar goed, er was alvast een tekst!

Langzaam rijpte het plan om fragmenten uit deze tekst te combineren met muziek, ooit voor mijn voorstellingen gecomponeerd door Wim Beunders. En er waren een zangeres en een zanger die ik bewonderde. Ik zocht voor hen geschikte liedjes die, ook privé, belangrijk voor mij waren. We dachten verder na over de opzet. Maar voorlopig hield corona ons in zijn greep...

Omdat ik in de eerste maanden van die pandemie de krant dagelijks bijna stuk las over een samenleving die overspoeld werd door zorgwekkende berichten – immense bosbranden, hitte en droogte, kerken vol overledenen, opgestapelde lijkkisten in vrachtwagens, de bestorming van het Capitool, immense besmettingen tijdens de Carnavalsdagen en nog veel meer gebeurtenissen, stelde partner Paul – als altijd creatief meedenkend – voor om een literaire dodendans te schrijven: Memento Mori vraagt Carpe Diem ten dans!

Op basis van honderden krantenknipsels, geïnspireerd door een aantal schilderijen van Pieter Bruegel de Oude én door het leven en repertoire van een van mijn zangidolen, Marianne Faithfull, schreef ik over een wereld op drift, die onherroepelijk zijn ondergang tegemoet gaat.

Heerlijk om op die manier in taal mijn angsten te bezweren!

50 JAAR THEATER

Inmiddels was het nog maar de vraag of de wereld in 2022 weer 'open zou gaan' en dus besloten de bestuursleden van Venetië en Omstreken, mijn theaterbedrijfje, en ik om 'Dwaas', 'Dodendans' en 'Noodzaak' als jubileumboek te bundelen. Begin '22 verscheen in eigen beheer 'Noodzaak', een tastbaar en blijvend monument!

Gelukkig bleken mensen alras weer samen te mogen komen om elkaar te ontmoeten en theaters en concertzalen te bezoeken. Zelf speelde ik de laatste jaren niet meer zo vaak - die markt werd nog steeds kleiner - maar gelukkig speelde ik 'Dwaas' in het voorjaar twee keer, met behulp van enkele maskers, een enkel kledingstuk en een paar attributen. Ook 'Ramayana – het lied van Rama' vertelde ik in de vroege zomer. In augustus waren er twee uitvoeringen van 'Noodzaak', met een aantal teksten uit het gelijknamige boek, prachtige pianoklanken,

indrukwekkend gezongen liedjes en informele gesprekjes over mijn werk. In theater Concordia, waar tijdens het slotapplaus een regen van rozen vanaf het tweede balkon naar beneden dwarrelde, had ik mijn allerlaatste voorstelling willen spelen.

Maar het liep anders...

EEN TOEGIFT - 2022

Toen alle voorstellingen van dit laatste seizoenen tegen het eind van de winter waren gepland, kreeg ik begin mei de vraag om een vertelvoorstelling te maken ter gelegenheid van de herdenking van een Nijmeegse Razzia op de avond en nacht van 17 november 1942.

Na aanvankelijk aarzeling - ik wilde immers stoppen – wilde ik meer weten over die vergeten en inktzwarte bladzijde uit de recente geschiedenis van de stad. Nadat ik ‘Voor Joden verboden’ van Frank Eliëns en ‘Rondom Westerbork’ van Fritz Tauber had gelezen, was ‘nee’ geen optie meer. Het verhaal van de Joodse Nijmegenaar Tauber en diens vrouw, Helen Tauber-Büks, moest verteld worden: een kwestie van noodzaak!

Op voorhand was ik er al van overtuigd dat er ook moesten worden gezongen. Liedjes die niet ter verstrooiing dienden, maar getuigden over de jaren voorafgaand aan en volgend op WO II. Na het lezen van de notulen van de Wannsee Konferenz in januari 1942 (de bijeenkomst waarin een plan werd gepresenteerd om het Jodenvraagstuk definitief op te lossen), en bij het lezen van de namenlijsten van opgepakte Joden uit Nijmegen, werd ook zonneklaar dat ik aandacht moest besteden aan de grondige voorbereiding van deze razzia's én de rol die Nederlanders speelden bij de uitvoering ervan.

Vier voorstellingen, met in totaal vijfhonderd bezoekers, vormden een ook voor mij indrukwekkend slot van mijn theatercarrière.

EN NU?

De meer dan drieduizend gespeelde voorstellingen en al die gerealiseerde lezingen, workshops en regies zijn nu verwaaiende herinneringen, gebeeldhouwd in rook...

Na alle bureaucratische afhandelingen rond het opheffen van de stichting Theaterinitiatief Venetië en Omstreken, en na een paar weken genoten te hebben van alle jubileumactiviteiten, begon ik met een schrijfklus waarvoor ik al ruim twee jaar onderzoek had verricht: het werk en leven van de Deense schrijver Hans Christian Andersen. Hij bleef vooral bekend als de schrijver van beroemde sprookjes, maar Andersen schreef ook vele romans, theaterstukken, maar liefst drie autobiografieën, en ongeveer achthonderd gedichten. Hij reisde door heel Europa en de Oriënt, schreef ook daar boeken over, en werkte onder meer samen met beroemde componisten als Grieg en Schumann. De schrijver leidde een vaak angstig en een nogal gecompliceerd leven, en stierf uiteindelijk, na een lang en pijnlijk ziekbed, aan leverkanker.

Over de laatste weken van zijn leven schreef ik een novelle in de vorm van een denkbeeldige brief, waarin hij zich richt tot een van zijn dierbaarste vrienden, zijn vroegere studiebegeleider en latere financieel adviseur en corrector van al zijn literaire werken, Edvard Collin, waarmee hij ook al een zeer verwarrende verhouding had. Voorlopige titel van dit werk? ‘Verknipt – Hans Christian Andersen. Momenteel ben ik op zoek naar een uitgever...

Schrijven blijft een passie die ik graag meeneem in de jaren die voor me liggen.